

מכות ג

שווערד

1. חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ג עמוד א

אמר רב באומר עדות שקר העדתי. ויש גורסין עדות שקר העדנו. כלומר העדנו אני וחבירי, ונראה פירושה לפי פשוטה וכן פירשו כל הפרשנים ז"ל דמייירי בשלא הוזמו כלל אלא שהאחד מהם הזים לעצמו או לו ולחבירו ג"כ לומר עדות שקר העדנו כי לא היינו מצויים באותו מקום אותו יום כלל, דמסתמא להכי קרי ליה עד זומם לפי שסותר העדות בלשון הזמה, וקאמר רבא שמשלם חלקו על פיו דנהי שאינו נאמן על חבירו נאמן הוא על עצמו ולא אמרינן בהא שאין משלמין ממון עד שיוזמו שניהם דהאי בהזמת אחרים, ועוד דלמאן דגריס העדנו הרי הוזמו שניהם על פיו אלא דלא מהימן על חבירה, וכי תימא והיאך נאמן אפילו על עצמו דאין אדם משים עצמו רשע, י"ל דההיא בחיוב שבגופו בלחוד אבל בממון פלגינן דיבוריה כאומר גנבתי או גזלתי שמשלם קרן ע"פ עצמו, שהרי יוצא מדבריו שהוא מודה שיש לחבירו ממון אצלו, וכן במודה שנטל מחבירו ממון ריבית קצוצה חייב על פיו, ותדע דלמ"ד כופרא ממונא משלמין הם על פיהם אע"פ שאומרים עדות שקר העדנו כדאיתא בסוגיין.

2. חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ג עמוד א

ופרכינן כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ואיכא למידק על פירוש זה דמאי קושיא דהא אדרבה לפי שאינו יכול לחזור בו מעדותו והנדון מתחייב על פיהם, הוא חייב לשלם מה שמפסידו בעדותו, וי"ל דלישנא דנקט רבא עד זומם קשיא ליה לתלמודא דמשמע מדין עד זומם משלם ולא מדינא דגרמי, וכל שהוא מדין הזמה בעינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אפילו לגבי ממונא כדכתיבנא לעיל, וכיון שזה אינו יכול לחזור מעדותו כאשר עשה הוא ולא כאשר זמם, וכן פירש רבינו מאיר הלוי ז"ל...

3. חידושי הרמב"ן על מסכת מכות דף ג/א

מתנא מעדיין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחברו אלף זוז מכאן ועד שלושים יום אומדין וכו'. איכא דקשיא ליה כיון דהאי גברא מחייב לחבירה הנהו אלפא זוזי דמסהדי הני, מאי עבדי ליה רווחא דרווח בהו מכאן ועד עשר שנים, אמאי משלמי לא יהא אלא דקא גזלי מיניה אלפא זוזי ובטלוה ולא רווח בהו מי משלמי ליה כלום הא קי"ל דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה, וכדאמר' בירושלמי בפרק איזהו נשך (ה"ג) המבטל כיסו של חברו פטור, ולא קושיא היא דהכא כיון דהשתא לא מחייב ליה כלום כמאן דמפסדי מיניה אלפא זוזי דמי, דהא איהו לא מחייב כלום ואינהו מחייבי ליה אלפא זוזי, מאי איכא דמהנו ליה דפרעי ההוא שעבודא דאיכא עליה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתנם מכאן ועד שלשים יום או ליתנם מכאן ועד עשר שנים:

4. ריטב"א על מסכת מכות דף ג/ב

מתיב רב כהנא וכו' עד כולהו בעי לשלומי ויש מקשיין אמאי בעי שלומי דהא קי"ל שיכול אדם לומר פרוזבול היה לי ונאבד ואנן נמי טענינן ליה כדאמרינן בפ' השולח (דף לו.) וי"ל דאין ה"נ שיכול לתרוצי הכין אלא דאיך עדיפא ליה לתרוצי והנכון דההיא תנאי היא כדאיתא שם ורב כהנא סבר כמ"ד נאמן ולשמואל לא שמעינן ליה הכין כנ"ל:

5. רמב"ן על מכות דף ג/ב

הא דאקשינן ואי אמרת שביעית משמטתו כלהו נמי בעי שלומי. קשיא לי והא אי בעי מלוה כתיב עליה פרוזבול, ואיכא למימר גמרא אלומי אליים ליה לקושייה בדינא דאורייתא ואיהו לא מצי לפרוקי משום פרוזבול דאכתי בעי מישם כמה אדם רוצה ליתן בטורה פרוזבול, ובספק דילמא לא מתרמי ליה בי דינא דחזו לפרוזבול, א"נ מתנא אדינא תנן ולא אתקנתא דהלל, ובירושלמי מוקי לה בפרוזבול, ויש לומר דגמרא נמי דקאמר א"נ במוסר שטרותיו לב"ד, לאו דמסר אלא דמצי מוסר, והיינו דומיא דפרוזבול, דמן מוסר שטרותיו תקינו פרוזבול:

6. סמ"ע סימן סז

כג] אינו משמט. דהתורה לא הוזהרה אלא דלא יגוש המלוה להלוה בשביעית, משא"כ זה דכבר סילק המלוה נפשו מזה ומסרו לב"ד, ואין הב"ד מוזהר על זה:

7. חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ג עמוד ב

ובמוסר שטרותיו לב"ד. פי' רש"י ז"ל והיינו פרוזבול שתקן הלל שכתוב בו מוסרני לכם וכו', והקשו עליו בתוספות שהרי במשנת מסכת שביעית מייתי הא ומייתי בתר הכי תקנת פרוזבול אלמא תרי מילי נינהו, ובספרי מייתי לה להא מן הכתוב שנאמר ואת אשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך ולא מה שלאחריך בידך פרט למלוה על המשכון ומוסר שטרותיו לב"ד שאין משמטין, אלא ודאי כל שמוסר שטרותיו ממש לב"ד מדאורייתא אינו משמט דהא נגוש ועומד הוא, והלל תקן פרוזבול שלא יהא צריך למוסר שטרותיו, וכן משום מלוה על פה שיאמר להם מוסרני וכו' וכדפרישנא בדוכתא, ואפשר כי רש"י ז"ל כך רוצה לומר דהיינו תקנת פרוזבול כלומר אהא אסמכה.

8. רא"ש מסכת מכות פרק א סימן ג

גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו [דף ג ע"ב] ואע"ג דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש אתי לידי לא יגוש. איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש. ריב"א פוסק בכל מקום הלכה כלשון ראשון שכך היו שונים רוב החכמים אבל יש שאומר בלשון זה וכן כתב רבינו אליהו הזקן באזהרות זמן עשר כי ילוונו בחצי ימיו יעזבנו. ור"ת פוסק כלשון אחרון ... ומיהו נראה דהלכה כלישנא בתרא דפשטא דמתניתין מסייעא ללישנא בתרא ותיובתא דלישנא קמא אלא דרבא דחי ליה ועוד דשביעית בזמן הזה דרבנן ואזלינן לקולא. וכן כתב הרמב"ם והרמב"ן ז"ל.

9. שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף ב

המלוה את חברו וקבע לו זמן לעשר שנים או פחות או יותר, אין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטו, דהשתא לא קרי ביה לא יגוש.

10. בית יוסף חושן משפט סימן סז

וכן המלוה לזמן וכו'. פרק קמא דמכות (ג). אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו לעשר שנים שביעית משמטו ואף על גב דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש סוף אתי לידי לא יגוש. איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו לעשר שנים אין שביעית משמטו ואף על גב דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. וכתבו התוספות (ד"ה איכא) שרבינו תם פסק כלישנא בתרא דמתניתין דמכות מסייעא ליה. והרא"ש (סי' ג) כתב שריב"א ורבינו אליהו פסקו כלשון ראשון והוא ז"ל סובר כרבינו תם משום דשביעית דרבנן אזלינן לקולא. וא"ת הא בספיקא דממונא נקטינן קולא לנתבע והכא הוי איפכא קולא לתובע. ונראה לי דטעמיה משום דשמטה איסורא הוא ומקילין דלא תנהוג כיון דרבנן היא בזמן הזה ונהי דנפקא מינה לענין ממונא והויא חומרא לתובע מכל מקום כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למיבעי אי מפקינן ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא אי נהג השביעית או לא לקולא נקטינן כנ"ל. וכתב במישרים נ"ז (ה"א כו ע"ג) ורב אלפס לא הביא אחד מן הלשונות נראה דפסק כלישנא קמא דשביעית משמטתה דאיסור הוא עכ"ל. ואני כבר הוכחתי דאדרבה אי הוי איסור אזלינן ביה לקולא דרבנן היא אלא סבירא ליה דכיון דנפקא לענין ממונא ומספקא לן כהי לישנא נקטינן בכל ספק דממונא דהוי חומרא לתובע וקולא לנתבע. והרמב"ן (ד"ה גמ') וספר התרומות בשער מ"ה (ס"ה ח) והרמב"ם בפרק הנזכר (ה"ט) הסכימו לדברי הרא"ש ורבינו תם והכי נקטינן: [בדק הבית] ויש לדקדק על מה שכתב רבינו אפילו הרחיב הזמן למאה שנה מאי אפילו דאדרבה כל שהרחיב הזמן יותר לא הוי רבותא כולי האי דכל כך זמן אינו יכול לנוגשו. ואפשר לומר דמשמע לרבינו דכל דמרחק זמן טובא הוי רבותא טפי שאף על פי שעברו עליו כמה שמטות אינו משמט [עד כאן]:

11. רא"ש מסכת מכות פרק א

ד תניא המלוה את חברו סתם אין רשאי לתובעו פחות מל' יום אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה. ר"ת ז"ל היה אומר דה"ה דסתם שאלה שלושים יום והביא ראייה מהא דתניא (חולין דף קי ב) טלית שאולה עד שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאלה ל' יום מכאן ואילך מיהו כדדידי וקרינא ביה כסותך. ולא ראה היא לענין זה שלא יוכל לתובעו בתוך שלשים יום אלא אורחא דמילתא היא שאין דרך להשאיל יותר משלושים יום ומפני מראית העין חייב מיהו כל אימת דבעי מיניה תבע ליה וראה מהא דאמרינן במס' שבת פרק השואל (דף קמא א) השאלני לא אתי למכתב הלויני אתי למכתב ופרש"י הלויני משמע לזמן מרובה דקי"ל במס' מכות סתם הלואה ל' יום ובאבל רבתי תנא המשאל חלוק לחברו לילך לבית האבל אין רשאי לתובעו עד שיצאו ימי האבל וברגל עד שיצאו ימי הרגל ובמשתה עד שיצאו ימי המשתה משמע הא סתמא אפי' קודם שיצאו ימי הרגל והמשתה נוטלו:

12. רישב"א על מסכת מכות דף ג/ב

הכי אמר חביבי בין מלוה בשטר וכו'. וכן הלכה ומיהו דעת רבותינו ז"ל וכן בתוספות דבמלוה על פה אם טען שפרעו תוך שלושים יום נאמן בשבועת היסת ולא דמיא לקובע זמן לחבירו דקיי"ל שאם אמר פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן כדאיתא בפ' קמא דבבא בתרא. דהתם הוא בקובע זמן בפירוש כדאמר להדיא אבל בסתם מלוה בלא קביעת זמן עביד איגוש דפרע תוך שלושים יום וכן עיקר:

13. ספר דבר אברהם - חלק א - סימן לב

[ג] אבל לכאורה נראה דמאי דרשינן מקרא דיש לך שמיטה אחרת שהיא כזו לאו דרשה גמורה היא דיש ענין שמיטה חדשה אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן היא ועיקר הטעם הוא רק מסברא דבציר מתלתין יומין לא קבע איגוש זמן פרעונו, וכשם שסבר רבב"ח למימר במלוה בשטר ה"נ לדידן גם במלוה ע"פ מסברא הוא. דבשו"ע חו"מ (סי' ע"ג ס"א) פסק דהא דאינו רשאי לתובעו תוך ל' הוא דוקא במקום שאין להם מנהג אבל במקום שיש להם מנהג רשאי לתובעו אפילו בתוך שלושים, והוא נובע מתוספתא (ב"מ רפ"ו) המלוה את חברו סתם אין פחות מל' יום ובמדינה שהוא נוהגת פחות מכן או יתר על כן אין משנין ממנהג המדינה, ואי אמרת שהוא מד"ת כענין שמיטה א"כ מה זה ענין למנהג המדינה אטו יש כח במנהג המדינה לעקור דבר מן התורה הרי אין מנהג המדינה שייך אלא בד"מ ולא באיסורין. אע"כ דקרא אסמכתא בעלמא הוא ועיקר טעמא הוי רק מסברא דמסתמא על דעת ל' יום הלוהו והלכך בדאיכא מנהג המדינה לא שייך לומר דע"ד כן הלוהו דאדרבא בודאי ע"ד מנהג המדינה הלוהו. ...

14. ספר דבר אברהם - חלק א - סימן לב [א]

אכן באמת טעמא בעי אמאי לא יהיו ל' יום של סתם מלוה כקביעת זמן ומאי שנא. ונ"ל לבאר קצת דאמרינן במכות (דף ג' ע"ב) מנא הא מלתא דאמור רבנן המלוה את חברו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה ע"פ דכתיב קרבה שנת השבע שנת השמיטה ממשמע שנאמר קרבה שנת השבע איני יודע שהיא שנת השמיטה אלא מה ת"ל שנת השמיטה לומר לך יש שמיטה אחרת שהיא כזו ואיזו זו המלוה את חברו סתם שאינו רשאי לתובעו בפחות מל' יום. חזינן מזה דהא דסתם הלואה ל' יום אינו משום דהוי כמי שקבע לו זמן פרעון אחר ל' אלא דלעולם זמן פרעונו גם לפני ל' אלא דגזיה"כ הוא ודררא דאיסורא בדבר שאינו רשאי לתובעו תוך ל' והוא ענין שמיטה קטנה אלא דשמיטה גדולה דהיינו שנת השבע משמט לגמרי ושמיטה זו משמט רק זמן הפרעון תוך ל', אבל מצד החוב עצמו אה"נ דזמן פרעונו גם תוך ל'. ובזה מוטעם לן מ"ש הראשונים ז"ל ונפסק בשו"ע חו"מ (סי' ע"ח סעי' ח') דהא דאמרינן חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו היינו דוקא בקובע זמן אבל בסתם הלואה אע"פ שזמנה ל' יום נאמן לומר פרעתיך בתוך ל' יום, ולהנ"ל הוא מוסבר יפה, דמצד החוב עצמו אין כאן קביעת זמן אלא שדין שמיטה על המלוה שלא יוכל לתובעו תוך ל' ומשו"ה אינו נידון כתוך זמנו דעלמא שלא חל עליו חיוב הפרעון כלל. וכיון שכן החוב עצמו ישנו בנגישה אלא שדין השמיטה של ל' יום מעכבו שאינו רשאי לתובעו...

15. ספר בנייה בן יהוידע על מכות דף ג/ב

אמר ליה שמואל לרב מתנה לא תיתבי אכרעך עד דמפרשת לי להאי שמעתתא. נ"ל בס"ד מה שאמר לא תיתבי אכרעך, רמז לו בזה דהאי שמעתתא דמפרשת לי עתה היא חביבה עלי כתורתן של ראשונים שהיו לומדים הלכות בבית המדרש מעומד, כמו שאמרו במשנה [סוטה פ"ט] משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה, ופירש רבינו עובדיה ז"ל מפני דמקודם היו לומדין בבית המדרש מעומד ע"ש, ולטוב יזכר רבינו חיד"א ז"ל שהיה נוהג ללמוד ליל חג השבועות וליל הושענא רבה הלימוד הקדוש מעומד, כדמוכח בספר זכרונותיו, תנצב"ה: